

АГРАР СОҲАДА ИННОВАЦИОН ТАДБИРКОРЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ЙЎЛЛАРИ

Улугова мастура Пардаевна

Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Бизнес ва
тадбиркорлик олий мактаби тингловчиси

Мамлакатимиз иқтисодиёти ва унинг асосий секторларидан бири бўлмиш аграр соҳани барқарор ривожлантиришнинг асосий устувор йўналишларидан бири инновацион ривожланиш асосида иқтисодий ўсишни янги босқичга олиб чиқиш ҳисобланади.

Инновацион иқтисодиётни шакллантириш шароитида ички ва ташқи бозорлардаги мураккаб рақобат муҳити шароитларида самарали фаолият олиб борувчи хўжалик бирлашмаларини ташкил этиш ҳамда иқтисодий ривожланишнинг асосан истиқболли йўналишларига маблағларни йўналтириш борасида давлатнинг кўмаги бекиёсдир. Бунда, давлат томонидан тартибга солиш дастаглари жамият фаровонлигини янада оширишга йўналтирилган инновацион фаолият ва ижодий ташаббусларни қўллаб-қувватлашга қаратилган бўлиши муҳим аҳамият касб этади.

Умуман олганда, бугунги кунда амалий тадқиқотлар, ишлаб чиқариш кучлари ва технологияларини янгилаш, асосий ишлаб чиқариш воситаларини модернизация қилиш, илмий-техникавий салоҳият имкониятларидан тўлиғича фойдаланиш, маҳаллий қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг рақобатбардошлигини ошириш, ишлаб чиқариш ва ижтимоий инфратузилмаларни такомиллаштириш аграр тармоқни барқарор ривожлантиришнинг асосий омиллари бўлиши мақсадга мувофиқдир. Инновацион жараёнлар эса, аграр тармоқнинг мамлакат иқтисодиётидаги ижтимоий аҳамияти нуктаи-назаридан қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқарувчиларининг келажагини белгилаб бериши лозим.

Бундай шароитда, узоқ муддатли истиқболни кўзлаб иш юритиш, фундаментал ва амалий тадқиқотлар ўтказиш, инновацион фаолиятни диверсификациялаш, инсонларнинг ижодий фаоллигидан юқори даражада фойдаланиш аграр тармоқ корхоналарини бошқаришнинг асосий

жиҳатларидан бири бўлиши зарурдир. Ишлаб чиқаришни концентрациялаш, янги турдаги маҳсулотлар ишлаб чиқаришни ривожлантириш, етиштирилаётган маҳсулотларнинг сифатини ҳар томонлама яхшилаш ва янги маҳсулотларга бўлган талабларни рағбатлантириш рақобатбардошликнинг юқори даражасига эришишдаги асосий омиллар ҳисобланади. Кўплаб инновацион ўзгаришларни амалга ошириш учун йирик ҳажмдаги инвестициялар талаб этилиши муносабати билан, аграр соҳадаги инновацияларнинг асосий қисми деҳқон ёки фермер хўжаликларида эмас балки, аграр тармоқнинг йирик корхоналарини амалга оширилади.

Инновацион жараёнларни бошқаришнинг асосий мақсади аграр тармоқ маҳсулот ишлаб чиқарувчилари фаолияти кўламларини кенгайтириш учун қўйилган мақсадларга эришишда, бозорларда ўз ўринларига эга бўлишларида, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг сифатини оширишда, харажатларни қисқартиришда, рақобатбардошликни таъминлашда ва ижтимоий муаммоларни ҳал этишда ўз аксини топади.

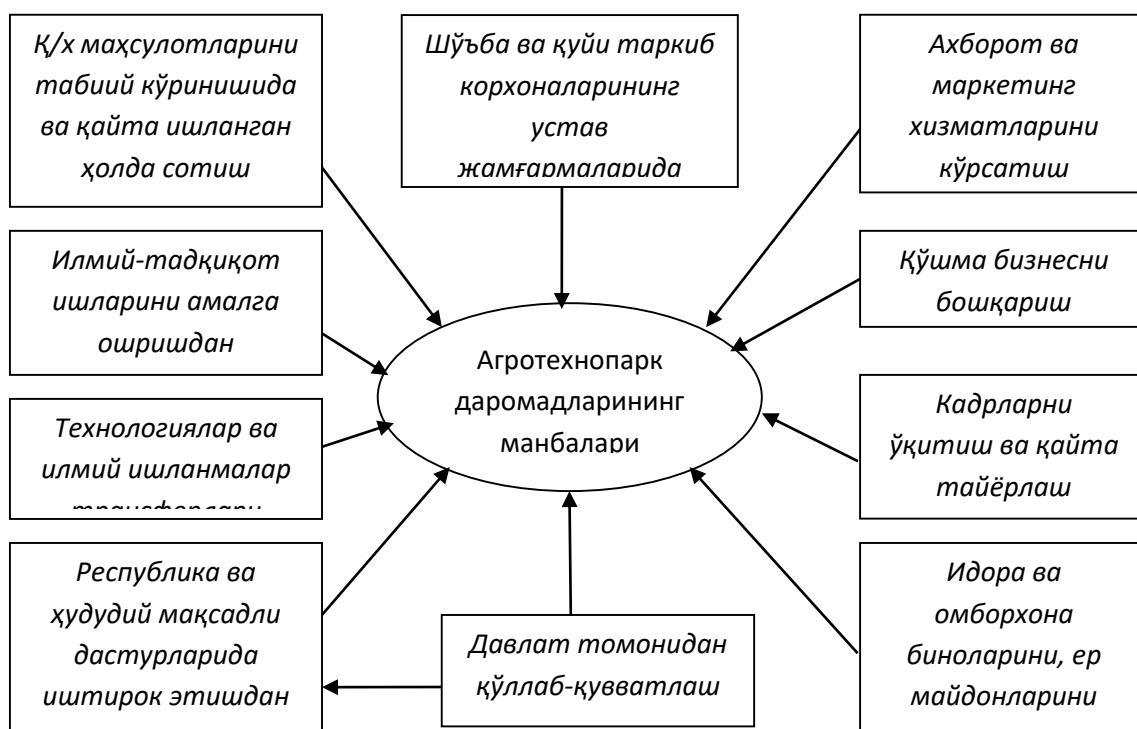
Аграр тармоқда инновацион жараёнларни ривожлантиришнинг янги ташкилий-бошқарув механизми сифатида, таркибида ишлаб чиқариш йўналишидаги таркибий бўлинма билан бир қаторда кенг кўламли инновацион бўғинга эга бўлган аграр йўналишдаги, йирик, интеграциялашган корхона – агротехнопарк бўлиб ҳисобланади. Унинг янги инновацион ташкилий-иқтисодий моделини таклиф этамиз. Агротехнопарк – бошқарувчи компания ҳисобланиб (МЧЖ ёки АЖ кўринишида бўлиши мумкин) инновацион ривожланиш ва аграр тармоқнинг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олиш тамойилларига асосланган аграр ишлаб чиқаришни юритиш учун бизнес ва фанни мувофиқлаштириш вазифасини бажаради (1- расм).

3.1-расм. Агротехнопаркнинг ташкилий иқтисодий модели

Агротехнопаркнинг ташкилий моделида стандарт агрохолдинглар фаолиятига мос бўлмаган, лекин мамлакат учун жуда зарур бўлган инновацион, таълим, экологик, ижтимоий, ахборот-реклама каби бир қатор функцияларни бажарилиши назарда тутилган. Шу нуқтаи-назардан, агротехнопаркларни ташкил этишда давлат органларининг иштироки зарурий ҳисобланади, бу хўжалик юритишнинг ушбу моделида агротехнопарк жойлашган ҳудуднинг интеллектуал ва аграр салоҳиятларини фаоллаштириш ҳисобига, биринчи навбатда ушбу ҳудуднинг ўзини-ўзи ривожлантириши учун фойда олишни назарда тутганлиги билан изоҳланади.

Хўжалик юритишнинг бозор муносабатлари шароитида агротехнопаркларни доимий равишда бюджетдан молиялаштириш кутилган иқтисодий самарани келтирмайди, шунинг учун унинг таркибида асосий бўғин ўзининг асосий фаолиятдан даромад келтирувчи қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқарувчилари (фермер ва деҳқон хўжаликлари) ва қайта ишлаш корхоналари ҳисобланади. Ушбу таркибий жиҳатдан, таклиф этилаётган агротехнопарк агрохолдингга ўхшаб кетади.

2-расм. Агротехнопарк даромадларининг тахминий манбалари

Уларнинг ўртасидаги асосий фарқ агротехнопаркнинг ташкилий таркибида аграр тармоқда илмий тадқиқотлар ва тажриба конструкторлик ишларининг амалга оширилишига, инновацияларни амалиётга жорий этилишига, малакали кадрлар тайёрлашга жавоб берувчи илмий бўғиннинг мавжудлиги ҳисобланади. Кейинги асосий фарқи эса, агротехнопарклар нафақат фойда олиш учун балки ижтимоий муаммоларни ҳал этишга йўналтирилганлиги билан ажралиб туради. Шунингдек, эркин пул маблағларининг мавжудлиги ҳам молиявий имкониятларини сезиларли даражада кенгайтиради. Шундай қилиб, агротехнопарк ишлаб чиқариш – хўжалик – инновация фаолиятини юритишнинг янги модели сифатида,

келгусида мамлакатимиз аграр соҳасида инновацияларни амалиётга жорий этиш ва уларнинг тўлиқ фаолият юритишини таъминловчи асосий хўжалик юритиш шаклларида бири бўлиши мумкин.

Умуман олганда, давлат инновацион сиёсати тубдан янгитдан яратилган маҳсулотлар ва технологияларни ишлаб чиқаришни ўзлаштириш асосида мамлакат ялпи ички маҳсулотининг ўсишини таъминлашга, шунингдек бу асосида маҳаллий ишлаб чиқарилган маҳсулотларни сотиш бозорларини кенгайтиришга қаратилган бўлиши лозим.

Агар аграр соҳада инновацион тадбиркорликни ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратиладиган бўлса, бу иқтисодий ўсиш ва ижтимоий барқарорликни таъминлашга катта таъсир кўрсатади. Тадқиқот натижалари шунга ишора қиладикки, аграр соҳага инновацион ёндашувларни жорий қилиш, янгиланиш ва замонавий технологиялардан фойдаланиш орқали ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш ва янги иш ўринлари яратиш мумкин.

Инновацион тадбиркорлик аграр секторда янги маҳсулотлар ва хизматлар ишлаб чиқаришга, ресурсларнинг самарали фойдаланилишига ва ишлаб чиқариш жараёнларини оптимизациялашга ёрдам беради. Бунинг натижасида, аграр соҳадаги фермерлар ва тадбиркорлар ўз фаолиятини муваффақиятли ривожлантиришга, маҳаллий иқтисодиётни кўллаб-қувватлашга ва ҳудудларда бандликни оширишга эришадилар.

Инновацион тадбиркорликни ривожлантириш йўлларида иқтисодий, ҳуқуқий ва институционал механизмларни такомиллаштириш, ҳукумат ва тадбиркорлар ўртасидаги ҳамкорликни мустаҳкамлаш муҳим аҳамиятга эга. Бу, ўз навбатида, аграр секторнинг рақобатбардошлигини оширишга, халқаро бозорда маҳсулотларимизнинг тарғиб қилишга ва давлат кўллаб-қувватловини самарали тартибга солишга ёрдам беради.

Шу билан бирга, аграр соҳадаги инновацион тадбиркорликни ривожлантиришнинг ижтимоий ва экологик таъсирини ҳисобга олиш муҳимдир. Янгиланган технологиялар, барқарор ишлаб чиқариш, табиий ресурсларни сақлаш ва атроф-муҳитга таъсирнинг минималлаштирилиши устувор вазифалардан бўлиши керак.

Хулоса қилиб айтганда, аграр секторда инновацион тадбиркорликни ривожлантириш учун мутлақо янги ёндашувлар ва стратегик йўналишларни

ишлаб чиқиш зарур. Бу, нафақат иқтисодий ривожланишга, балки ижтимоий барқарорликка ва экологик самарадорликка ҳам хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 11-сентябрдаги “Ўзбекистон 2030” Стратегиясини тасдиқлаш тўғрисидаги ПФ-158-сон Фармони.

2. Мухторов А.Х, Султанов Б.Ф, Саиджонов С.Ж. Аграр соҳани инновацион ривожлантиришнинг асосий йўналишлари (Монография) – Тошкент.

3. Рустамова И.Б. Аграр соҳада инновацион жараёнлар самарадорлигини оширишнинг илмий-услубий асослари. // Иқтисодиёт фанлари доктори (DSc) диссертацияси автореферати. Тошкент, 2020.